

LIETUVOS RESPUBLIKOS KARO PRIEVOLĖS ĮSTATYMO NR. I-1593 PAKEITIMO ĮSTATYMO IR KARTU TEIKIAMŲ ĮSTATYMŲ PAKEITIMO PROJEKTŲ AIŠKINAMASIS RAŠTAS

1. Įstatymų projektų rengimą paskatinusios priežastys, įstatymų projektų tikslai ir uždaviniai

2022 m. liepos mėn. pasirašytame parlamentinių politinių partijų susitarime dėl nacionalinio saugumo ir gynybos artimiausio laikotarpio sustiprinimo išipareigota nuosekliai didinti privalomosios pradinės karo tarnybos karių skaičių, kuris leistų padidinti ginkluotai gynybai parengtų piliečių skaičių ir paspartinti aktyviojo kariuomenės personalo rezervo formavimą.

Esamas teisinis reglamentavimas nenumato galimybės į privalomąją pradinę karo tarnybą šaukti aukštųjų mokyklų studentų ir pareigūnų, nepakankamai motyvuoja karius, atlikusius privalomąją pradinę karo tarnybą, rinktis profesinę karo tarnybą. Lietuvos Respublikos karo prievolės įstatyme nustatyta tarnybos aktyviajame kariuomenės personalo rezerve trukmė neužtikrina, kad būtų suformuotas pakankamas aktyviojo kariuomenės personalo rezervas bei jo parengimas tinkamai vykdyti užduotis mobilizacijos ir karo padėties metu.

Lietuvos Respublikos karo prievolės įstatymo Nr. I-1593 pakeitimo įstatymo projektas (toliau – Įstatymo projektas) parengtas siekiant stiprinti visuomenės parengimą ginkluotai krašto gynybai. Pakeitimai sudarytų sąlygas padidinti aktyviojo kariuomenės personalo rezervo karių skaičių ir užpildyti ginkluotųjų pajėgų karo meto struktūrą parengtu personalu. Įstatymo projektu siekiama didinti privalomosios pradinės karo tarnybos patrauklumą, parengti didesnę jaunesniųjų vadų bei trūkstantį specialistų skaičių, pritraukti daugiau karo prievolinių į profesinę karo tarnybą bei pagerinti karinio rengimo kokybę.

Europos Žmogaus Teisių Teismas 2022 m. rugsėjo 9 d. įsigaliojusiame sprendime byloje *Teliatnikov prieš Lietuvą* (peticijos Nr. 51914/19) nustatė Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos 9 straipsnio (teisė į minties, sąžinės ir religijos laisvę) pažeidimą dėl nesudarytos galimybės atlikti alternatyviąją civilinę krašto apsaugos tarnybą. Vertindamas galimybę atlikti alternatyviąją krašto apsaugos tarnybą Europos Žmogaus Teisių Teismas nusprendė, kad alternatyvioji krašto apsaugos tarnyba, numatyta Karo prievolės įstatyme, nėra tikra alternatyva, nes ji yra priklausoma nuo kariuomenės kontrolės ir priežiūros. Teismas pažymėjo, kad sprendžiant, ar alternatyvi tarnyba yra civilinio pobūdžio, svarbu ne tik tai, ar pati tarnyba yra civilinio pobūdžio, bet taip pat svarbiais laikytini tokie veiksniai, kaip pavaldumas, kontrolė, taikytinos taisyklės ir apipavidalinimas.

Atsižvelgiant į Europos Žmogaus Teisių Teismo sprendimą siekiama patikslinti Karo prievolės įstatymo nuostatas dėl alternatyviosios krašto apsaugos tarnybos administravimo.

2. Įstatymų projektų iniciatoriai (institucija, asmenys ar piliečių įgalioti atstovai) ir rengėjai

Įstatymų projektus inicijavo Lietuvos Respublikos krašto apsaugos ministerija. Įstatymų projektus parengė Krašto apsaugos ministerijos Karo tarnybos ir personalo departamento (direktorius plk. Ramūnas Švažas, tel. (8 5) 273 5570, el. p. Ramunas.Svazas@kam.lt) Karinio personalo politikos skyriaus (viršininkas plk. lt. Arnoldas Vasiliauskas, tel. (8 5) 273 5044, el. p. Arnoldas.Vasiliauskas@kam.lt) vyriausiasis specialistas Tomas Račius, tel. (8 5) 273 5612, el. p. Tomas.Racius@kam.lt, Krašto apsaugos ministerijos Teisės departamento (direktorė Judita Nagienė, tel. (8 5) 273 5545, el. p. Judita.Nagiene@kam.lt) Teisėkūros skyriaus (vedėjas Tomas Vainius, tel. (8 5) 273 5563, el. p. Tomas.Vainius@kam.lt) patarėja Jurgita Banytė, tel. (8 5) 278 7046, el. p. Jurgita.Banyte@kam.lt, ir Lietuvos kariuomenės kanceliarijos Lietuvos kariuomenės Teisės departamento (direktorius plk. lt. Darius Lapėnas, tel. (8 5) 278 5016, el. p. Darius.Lapenas@mil.lt) Teisės aktų vertinimo ir rengimo skyriaus (vedėja Žydrė Abourida, tel. (8 5) 278 5011) patarėjas Raimondas Ramonas, tel. (8 706) 80 215, el. p. Raimondas.Ramonas@mil.lt.

3. Dabartinis teisinis įstatymų projektuose aptartų teisinių santykių reglamentavimas

Dėl privalomosios pradinės karo tarnybos

Lietuvos Respublikos Konstitucijos 139 straipsnyje yra įtvirtinta Lietuvos piliečių pareiga atlikti karo tarnybą arba alternatyviąją krašto apsaugos tarnybą.

Karo prievolės įstatymo 1 straipsnyje nurodyta įstatymo paskirtis.

Karo prievolės įstatymo 2 straipsnyje nustatytos šiame įstatyme vartojamos sąvokos.

Karo prievolės įstatymo 4 straipsnio 1 dalyje numatyta, kad privalomoji pradinė karo tarnyba atliekama vienu iš būdų – atliekant nuolatinę privalomąją pradinę karo tarnybą arba dalyvaujant jaunesniųjų karininkų vadų mokymuose.

Karo prievolės įstatymo 5 straipsnio 2 dalyje nustatyta, kad karo prievolinkai į nuolatinę privalomąją pradinę karo tarnybą iš neparengtojo kariuomenės personalo rezervo šaukiami nuo 18 iki 23 metų (įskaitytinai), o raštu pareiškę norą – nuo 18 iki 38 metų (įskaitytinai), šio straipsnio 3 dalyje nustatyta, kad nuolatinės privalomosios pradinės karo tarnybos trukmė – 9 mėnesiai.

Karo prievolės įstatymo 6 straipsnio 3 dalyje nustatyta, kad karo prievolinkas nuo 18 metų iki paskyrimo atlikti privalomąją pradinę karo tarnybą datos gali raštu pareikšti norą atlikti nuolatinę privalomąją pradinę karo tarnybą, šio straipsnio 5 dalyje nustatyta, kad kalendorinių metų karo prievolinkų sąrašas sudaromas į jį atsitiktine tvarka, naudojantis kompiuterių programa, surašant karo prievolinkus, kurie šio įstatymo nustatyta tvarka gali būti pašaukti atlikti nuolatinę privalomąją pradinę karo tarnybą.

Karo prievolės įstatymo 11, 12, 13 straipsniuose nustatyta jaunesniųjų karininkų vadų mokymų atlikimo sąlygos, šaukimo į jaunesniųjų karininkų vadų mokymus tvarka ir paleidimo iš jaunesniųjų karininkų vadų mokymų tvarka.

Karo prievolės įstatymo 15 straipsnio 1 dalyje nustatyta asmenų grupė, kuriems privalomoji pradinė karo tarnyba atidedama individualia tvarka.

Karo prievolės įstatymo 23 straipsnyje nustatyti tarnybos aktyviajame rezerve atlikimo ypatumai. Šio straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad tarnybos aktyviajame rezerve trukmė – 10 metų nuo skyrimo į aktyvųjį rezervą, šio straipsnio 2 dalyje nustatyta, kad į aktyvųjį rezervą paskirti karo prievolinkai dalyvauja pratybose ar mokymuose nuo 20 iki 60 dienų per tarnybos aktyviajame rezerve laikotarpį.

Karo prievolės įstatymo 37 straipsnyje nustatytos karo prievolinkų pareigos, iki jie įstatymų nustatyta tvarka įgyja kario statusą.

Karo prievolės įstatymo 39 straipsnyje nustatytas karo prievolinkų aprūpinimas, iki jie įstatymų nustatyta tvarka įgyja kario statusą.

Karo prievolės įstatymo 41 straipsnyje nustatytos lengvatos Lietuvos Respublikos piliečiams, atlikusiems nuolatinę privalomąją pradinę karo tarnybą.

Karo prievolės įstatymo 41¹ straipsnyje nustatytas nuolatinę privalomąją pradinę karo tarnybą atliekančių Lietuvos Respublikos piliečių skatinimas.

Dėl alternatyviosios krašto apsaugos tarnybos

Lietuvos Respublikos nacionalinio saugumo pagrindų įstatymo priedėlio 23 skyriuje aptartas alternatyviosios krašto apsaugos tarnybos pobūdis, taip pat numatyta, kad paskyrimą į šią tarnybą administruoja Krašto apsaugos ministerija.

Pagal Karo prievolės įstatymo 2 straipsnio 3 ir 9 dalyse pateiktas sąvokų „alternatyviosios krašto apsaugos tarnyba“ ir „karo prievolė“ apibrėžtis, ši tarnyba priskiriama karo prievolei, o ją atliekantys asmenys vadinami karo prievolinkais.

Karo prievolės įstatymo III skyriuje „Alternatyvioji krašto apsaugos tarnyba“ reglamentuojama šios tarnybos trukmė, sprendimo skirti į šią tarnybą priėmimo sąlygos ir jį priimančias subjektas, prašymo atlikti alternatyviąją krašto apsaugos tarnybą pripažinimo pagrįstu nagrinėjimo subjektas, šios tarnybos atlikimą administruojanti institucija bei jos atlikimo vieta.

Paleidimo iš alternatyviosios krašto apsaugos tarnybos tvarką pavesta nustatyti krašto apsaugos ministrui, o administruoti šią tarnybą – karo prievolę administruojančiai krašto apsaugos sistemos institucijai.

Nacionalinio saugumo pagrindų įstatymo priedėlio 7 skyriaus antrojo skirsnio 2 dalyje nurodyta, kad Lietuvos kariuomenė ir kitos krašto apsaugos institucijos kuriamos ir rengiamos Lietuvos valstybės gynybai ir sąveikai su NATO pajėgomis, o to paties įstatymo priedėlio 18 skyriuje pažymėta, kad krašto apsaugos sistemą sudaro Krašto apsaugos ministerija, kariuomenė (ginkluotosios pajėgos), karo prievolės ir mobilizacijos bei kitos krašto apsaugos ministrui pavaldžios institucijos.

Pagal Lietuvos Respublikos krašto apsaugos sistemos organizavimo ir karo tarnybos įstatymo 3 straipsnio 1 dalį ir 10 straipsnio 1 dalį Krašto apsaugos ministerija yra vadovaujanti krašto apsaugos sistemos institucija, kurią sudaro kariuomenė ir kt. institucijos. Ši funkcija krašto apsaugos ministrui pavesta ir karo bei mobilizacijos atveju – vadovaujantis Karo padėties įstatymo 8 straipsnio 6 dalimi, krašto apsaugos ministras tampa į ginkluotųjų pajėgų sudėtį įeinančių valstybės institucijų asignavimų valdytoju.

Konstitucinėje doktrinoje taip pat pažymima, kad karo tarnyba yra skirta gynybinėms valstybės funkcijoms vykdyti, karo tarnybos konstitucinė paskirtis – užtikrinti pasirengimą ginti valstybę nuo užsienio ginkluoto užpuolimo ir jos gynimą.

Vadovaudamasi Karo prievolės įstatymo 17 straipsnio 2 dalimi, Lietuvos Respublikos Vyriausybė 2022 m. balandžio 20 d. Nr. nutarimu 376 „Dėl įgaliojimų suteikimo įgyvendinant Lietuvos Respublikos karo prievolės įstatymą ir Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2000 m. vasario 23 d. nutarimo Nr. 207 „Dėl karo prievolinkų prašymų atlikti alternatyviąją krašto apsaugos tarnybą nagrinėjimo komisijos nuostatų patvirtinimo“ pripažinimo netekusiu galios“ krašto apsaugos ministrui pavedė sudaryti karo prievolinkų prašymų atlikti alternatyviąją krašto apsaugos tarnybą nagrinėjimo komisiją ir darbo tvarką.

4. Naujos teisinio reglamentavimo nuostatos ir kokių teigiamų rezultatų laukiama

Dėl privalomosios pradinės karo tarnybos

Įstatymo projekto 1 straipsniu nauja redakcija dėstomo Karo prievolės įstatymo (toliau – Įstatymas) 2 straipsnyje tikslinama sąvoka „privalomoji pradinė karo tarnyba“ atsisakant nuorodos į privalomosios pradinės karo tarnybos atlikimo būdus, pripažįstamos netekusiomis galios sąvokos „nuolatinė privalomoji pradinė karo tarnyba“, „jaunesniųjų karininkų vadų mokymai“, nes siekiama palikti vieną pagal jos atlikimo trukmę diferencijuotiną tarnybos rūšį.

Įstatymo 3 straipsnio 1 dalies 3 punkto nuostata siekiama sudaryti sąlygas karo prievolę atlikti asmenims, kurie karinės medicinos ekspertizės komisijos, sudarytos ir veikiančios Lietuvos Respublikos Vyriausybės nustatyta tvarka, dėl sveikatos būklės pripažinti netinkamais privalomajai karo tarnybai, tačiau pareiškė norą ją atlikti.

Įstatymo 4 straipsnio 1 dalyje atsisakoma privalomosios pradinės karo tarnybos atlikimo būdų. Siekiant sukurti lankstesnę, patrauklią karo prievolinkams ir kartu užtikrinančią krašto gynybos poreikius privalomosios pradinės karo tarnybos sistemą, atsižvelgiant į karo prievolinko civilinę kvalifikaciją, studijavimą aukštosiose mokyklose bei krašto gynybos poreikius, numatoma individualizuoti tarnybos parinkimą pagal jos atlikimo trukmę ir būdą (nuolatinai ar atliekant dalimis) ir karinio rengimo programos turinį.

Įstatymo 5 straipsnio 1 dalyje siūloma nustatyti, kad privalomoji pradinė karo tarnyba gali būti atliekama ne tik kariniuose vienetuose, bet ir karinėse mokymo įstaigose. Dalį karo prievolinkų, studijuojančių aukštosiose mokyklose, planuojama skirti į nuo 160 iki 200 dienų trukmės privalomąją pradinę karo tarnybą, kuri būtų atliekama pagal jaunesniųjų karininkų vadų mokymo programą. Jai atlikti būtų naudojama karinių mokymo įstaigų infrastruktūra bei personalas.

Įstatymo 5 straipsnio 2 dalyje siūloma sutrumpinti karo prievolinkų, šaukiamų į privalomąją pradinę karo tarnybą, maksimalią amžiaus ribą iki 21 metų (įskaitytinai) (vietoj 23 metų (įskaitytinai)).

Panaikinus privalomosios pradinės karo tarnybos atidėjimo pagrindą aukštųjų mokyklų studentams, numatoma, kad šaukiamų karo prievolinkų skaičius padidės apie 20 000 jaunuolių, kas leis į privalomąją pradinę karo tarnybą pašaukti šaukimo planuose nustatytą karo prievolinkų skaičių, todėl nebebus poreikio karo prievolinkus įtraukti į šaukimo sąrašus iki 23 metų (įskaitytinai). Privalomąją pradinę karo tarnybą jaunuoliai atliktų iš karto sulaukę pilnametystės, taip būtų sudaromos sąlygos atlikus pareigą nevaržomai planuoti ateities veiklas. Panaikinus privalomosios pradinės karo tarnybos atidėjimą aukštųjų mokyklų studentams, Įstatymo 5 straipsnio 2 dalyje taip pat siūloma atsisakyti nuostatos, kad aukštųjų mokyklų studentai, kuriems nuolatinė privalomoji pradinė karo tarnyba atidėta individualia tvarka, į šią tarnybą, pasibaigus studijoms, šaukiami iki 26 metų (įskaitytinai). Be to, Įstatymo 5 straipsnio 2 dalyje siūloma nustatyti naujas išimtis iš bendro šaukimo amžiaus, nustatant, kad karo prievolinkai, kuriems privalomoji pradinė karo tarnyba atidėta individualia tvarka Įstatymo 10 straipsnio 1 dalies 1, 6, 8, 10, 12, 13 ir 14 punktuose numatytu pagrindu, į šią tarnybą, pasibaigus Įstatymo 10 straipsnio 1 dalies 1, 6, 8, 10, 12, 13 ir 14 punktuose numatytoms aplinkybėms, **šaukiami iki 22 metų (įskaitytinai)**, karo prievolinkai, įgiję Lietuvos kariuomenėje trūkstamas profesijas (kvalifikacijas) į privalomąją pradinę karo tarnybą šaukiami iki 30 metų (įskaitytinai). Amžiaus riba iki 30 metų pasirinkta atsižvelgiant į tai, kad studijos aukštosiose mokyklose trunka nuo 3 iki 13 metų (pvz., medicinos studijų krypties).

Taip pat, siekiant užkardyti tarnybos vengimą, nustatoma šaukiamojo amžiaus išimtis iki 30 m. (įskaitytinai) karo prievolinkams, kurie į privalomąją pradinę karo tarnybą buvo paskirti, tačiau neatvyko jos atlikti.

Karo prievolinkams nustatoma bendra privalomosios pradinės karo tarnybos trukmė 9 mėnesiai, kuri gali būti trumpinama, bet ne daugiau kaip 3 mėnesiais. Planuojama, kad per pirmuosius 6 privalomosios pradinės karo tarnybos mėnesius karys įgis individualius gebėjimus bei įgūdžius, išmoks veikti skyriaus sudėtyje. Per 7–9 tarnybos mėnesius bus rengiami tapti jaunesniaisiais vadais ir specialistais, mokomi veikti būrio, kuopos bei bataliono sudėtyje, budėti greitojo reagavimo pajėgose ir vykdyti kitas kario užduotis. Planuojama, kad Lietuvos kariuomenėje 9 mėnesių tarnybą atliktų nuo 50 iki 65 procentų, o 6 mėnesių trukmės – nuo 35 iki 50 procentų privalomosios pradinės karo tarnybos karių. Tarnybos sutrumpinimo sąlygas ir tvarką nustatytą Lietuvos kariuomenės vadas.

Įstatymo 5 straipsnio 3 dalyje siūloma nustatyti skirtingą privalomosios pradinės karo tarnybos atlikimo trukmę, diferencijuojant ją pagal krašto gynybos poreikius ir karo prievolę atliekančius subjektus:

- 1) 9 mėnesių trukmės tarnyba būtų nustatoma karo prievolinkams:
 - paskirtiems į pareigas, kuriose tarnaujantiems kariams pagal Lietuvos kariuomenės vado patvirtintas programas būtinas 9 mėnesių karinis rengimas;
 - kurie pagal asmenines ir dalykines savybes, sukauptą patirtį bei turimą kvalifikaciją gali būti paskirti į jaunesniųjų vadų arba specialistų pareigas;
 - siekiantiems tapti profesinės karo tarnybos kariais;
 - motyvuotiems ir pareiškusiems norą tarnauti 9 mėnesius;
- 2) karo prievolinkams, įgijusiems profesijas (kvalifikacijas), kurių trūksta Lietuvos kariuomenėje, nustatoma 3 mėnesių trukmės privalomoji pradinė karo tarnyba. Šiuo metu Lietuvos kariuomenės karo meto struktūrai užpildyti trūksta apie 2 tūkstančių specialistų, kurie nerengiami krašto apsaugos sistemos institucijose;
- 3) karo prievolinkams, kurie neatitinka sveikatos būklės reikalavimų, kad būtų paskirti į Įstatymo 5 straipsnio 3 dalies 1, 2 ir 4 punktuose numatytą privalomąją pradinę karo tarnybą, tačiau raštu pareiškė norą atlikti privalomąją pradinę karo tarnybą ir atitinka ginkluotosioms pajėgoms planuojamus personalo poreikius, nustatoma 2 mėnesių trukmės privalomoji pradinė karo tarnyba. Siekiant užtikrinti, kad kuo daugiau piliečių pasirengtų valstybės gynybai, numatoma galimybė privalomąją pradinę karo tarnybą organizuoti pagal adaptuotą bazinio kario kurso 2 mėnesių trukmės programą;
- 4) karo prievolinkams, studijuojantiems aukštosiose mokyklose ar jas baigusiems, nustatoma nuo 160 iki 200 dienų privalomoji pradinė karo tarnyba, kuri atliekama pagal Lietuvos kariuomenės vado patvirtintą jaunesniųjų karininkų vadų mokymo ar kitas rengimo programas.

Atlikti nurodytos trukmės privalomąją pradinę karą tarnybą taip pat gali būti skiriami karą prievolinkai, kuriems atliekant 9 mėnesių privalomąją pradinę karą tarnybą būtų padaryta neproporcingai didelė žala jų asmeniniams ar visuomeniniams interesams. Ši tarnyba būtų organizuojama dalimis ir trukmė ne ilgiau kaip 3 metus, karą prievolinkai atliktą tarnybą nesustabdydami ar nenutraukdami studijų. Karą prievolinkai, kuriems atliekant 9 mėnesių privalomąją pradinę karą tarnybą būtų padaryta neproporcingai didelė žala, nebūtų atleidžiami nuo privalomosios pradinės karą tarnybos ir tarnybą atliktą dalimis organizuojamos tarnybos būdu.

Įstatymo 5 straipsnio 7 dalyje siūloma nustatyti, kad privalomąją pradinę karą tarnybą pagal Lietuvos kariuomenės vado patvirtintą jaunesniųjų karininkų vadų mokymų programą atlikusiems ir kvalifikacinį egzaminą išlaikiusiems kariams, turintiems aukštąjį išsilavinimą, išleidžiant juos į atsargą, būtų suteikiamas jaunesniojo karininko laipsnis. Išleidimo į atsargą metu neįgijusiems aukštojo išsilavinimo asmenims, atitinkantiems nustatytus kitus reikalavimus jaunesniojo karininko laipsniui suteikti, jaunesniojo karininko laipsnis būtų suteikiamas įgijus aukštąjį išsilavinimą.

Įstatymo 6 straipsnio 5 dalyje siūloma nustatyti karą prievolinkų sąrašą sudarymo tvarką, nustatant, kad karą prievolinkų sąrašas sudaromas pagal pirmumo grupes:

1) pirmoji grupė – asmenys, sukakę 17 metų, kuriems atitinkamų metų šaukimo metu bus suėję arba sueis 18 metų, taip pat karą prievolinkai, kurie buvo paskirti atlikti privalomąją pradinę karą tarnybą, tačiau neatvyko jos atlikti arba kuriems privalomoji pradinė karą tarnyba buvo atidėta individualia tvarka šio įstatymo 10 straipsnio 1 dalies 1, 6, 8, 10, 12, 13 ir 14 punktuose numatytu pagrindu, taip pat karą prievolinkai, kurie studijuoja paskutiniame kurse pagal studijų programas, kurias baigus įgyjama Lietuvos kariuomenėje trūkstama profesija (kvalifikacija);

2) antroji grupė – karą prievolinkai, kurie ankstesniame šaukime buvo įtraukti į pirmąją grupę, išskyrus karą prievolinkus, kurie buvo paskirti atlikti privalomąją pradinę karą tarnybą, tačiau neatvyko jos atlikti arba kuriems privalomoji pradinė karą tarnyba buvo atidėta individualia tvarka šio įstatymo 10 straipsnio 1 dalies 1, 6, 8, 10, 12, 13 ir 14 punktuose numatytu pagrindu, taip pat karą prievolinkai, kurie studijuoja paskutiniame kurse pagal studijų programas, kurias baigus įgyjama Lietuvos kariuomenėje trūkstama profesija (kvalifikacija), taip pat į antrąją grupę įtraukiami karą prievolinkai, kurie nebuvo šaukti ir pagal šios dalies 1 punkte nustatytus reikalavimus neįtrauktini į pirmąją grupę;

3) trečioji grupė – karą prievolinkai, kurie ankstesniame šaukime buvo įtraukti į antrąją grupę.

Atsižvelgiant į tai, kad šaukimą į privalomąją pradinę karą tarnybą planuojama vykdyti ne kalendoriniais metais (nuo sausio iki gruodžio mėnesio), o nuo einamųjų metų liepos mėnesio iki kitų metų liepos mėnesio, Įstatyme vartojama „kalendorinių metų“ sąvoka keičiama į „metinį“ karą prievolinkų sąrašą.

Įstatymo 8 straipsnio 2 dalyje siūloma numatyti galimybę paleisti iš privalomosios pradinės karą tarnybos moteris, raštu pareiškusias norą dėl asmeninių priežasčių netęsti tarnybos, jei jos neįgijusios pagrindinio karinio parengtumo.

Įstatymo 10 straipsnio 1 dalyje siūloma nustatyti privalomosios pradinės karą tarnybos atidėjimo atvejus, numatant, kad privalomoji pradinė karą tarnyba nebūtų atidedama aukštųjų mokyklų studentams, vidaus tarnybos sistemos pareigūnams, Lietuvos Respublikos valstybės saugumo departamento žvalgybos pareigūnams, Lietuvos Respublikos specialiųjų tyrimų tarnybos pareigūnams ir Lietuvos Respublikos vadovybės apsaugos tarnybos pareigūnams. Atidėjimo atveju mažinimas lemiamas nepakankamo šaukiamų karą prievolinkų skaičiaus (aukštųjų mokyklų studentai) bei pareigūnų, kurie, įvedus karą padėtį, tampa ginkluotųjų pajėgų nariais arba kurių veikla glaudžiai koordinuojama su ginkluotosiomis pajėgomis, pagrindinio karinio parengtumo trūkumu.

Įstatymo 16 straipsnio 1 dalyje siūloma nustatyti, kad aktyviojo rezervo kario atliekamos tarnybos aktyviajame rezerve trukmė – 15 metų nuo skyrimo į aktyvųjų rezervą. Pailginus tarnybos aktyviajame kariuomenės personalo rezerve trukmę nuo 10 metų iki 15 metų, karą prievolinkai ilgesnį laikotarpį būtų šaukiami į Lietuvos kariuomenę įgūdžiams atnaujinti bei būtų pasiruošę vykdyti užduotis karą metu, leistų suformuoti pakankamą aktyviojo kariuomenės personalo rezervą bei jį parengti tinkamai vykdyti užduotis mobilizacijos ir karą padėties metu.

Įstatymo 16 straipsnio 2 dalyje siūloma nustatyti ilgesnį į aktyvųjį rezervą paskirtų karo prievolinkų dalyvavimo pratybose ar mokymuose terminą per tarnybos aktyviajame rezerve laikotarpį, proporcingą aktyviojo rezervo kario atliekamos tarnybos aktyviajame rezerve trukmei (Įstatymo 16 straipsnio 1 dalis). Nustačius ilgesnį dalyvavimo pratybose ar mokymuose terminą, karius būtų galima pašaukti į kartotinius mokymus bei užduočių vykdyti ne 60 dienų per 10 metų, o 90 dienų per 15 metų.

Įstatymo 34 straipsnio 1 dalyje siūloma nustatyti asmenų, sukakusių 17 metų, pareigas, iki jie įstatymų nustatyta tvarka įgyja karo prievolinko statusą. Siekiama, kad 17 metų jaunuoliai pasitikrintų sveikatą Lietuvos kariuomenės gydymo įstaigose, iki jiems sukaks 18 metų. Sukakę 18 metų arba baigę vidurinę ar profesinę mokyklą jaunuoliai galėtų iš karto pradėti privalomąją pradinę karo tarnybą.

Įstatymo 36 straipsnio 2 dalyje siūloma nustatyti, kad karo prievolinkams kompensuojamos ir kelionės išlaidos: paleidus iš privalomosios pradinės karo tarnybos ar atleidus iš pareigų aktyviojo rezervo karius, pašauktus į mokymus ir pratybas ar vykdyti tarnybos užduočių, atgal į gyvenamąją vietą išlaidos pagal patirtas kelionės išlaidas patvirtinančius dokumentus.

Įstatymo 38 straipsnio 2 dalyje siūloma nustatyti, kad, jei karo prievolinkas, atlikęs privalomąją pradinę karo tarnybą, negrįžta į ankstesnę darbo vietą, darbdaviui taikoma Įstatymo 38 straipsnio 3 dalyje nustatyta subsidija darbo užmokesčiui, kuri mokama 1 mėnesį. Siekiama darbdaviams kompensuoti išlaidas, susijusias su darbo vietos išlaikymu.

Karo prievolės įstatymo 41 straipsnio 2 dalyje numatyta, kad darbdaviams, įdarbinusiems nuolatinę privalomąją pradinę karo tarnybą atlikusius karo prievolinkus, subsidija darbo užmokesčiui mokama 6 mėnesius. Įstatymo 38 straipsnio 3 dalyje siūloma nustatyti darbdaviams, įdarbinusiems privalomąją pradinę karo tarnybą atlikusius karo prievolinkus, skirtingus mokamos subsidijos terminus. Atsižvelgiant į tai, kad Įstatymo 5 straipsnio 3 dalyje siūloma nustatyti skirtingą privalomosios pradinės karo tarnybos atlikimo trukmę, mokamos subsidijos trukmę siūloma nustatyti proporcingai išstarnautam laikui – už 1 mėnesį privalomosios pradinės karo tarnybos mokėti subsidiją 0,67 mėnesio, kas atitiktų šiuo metu galiojantį reglamentavimą, kai už 9 mėnesių trukmės nuolatinės privalomosios pradinės karo tarnybos atlikimą subsidija darbo užmokesčiui mokama 6 mėnesius. Skaičiuojant tarnybos laikotarpį, už kurį būtų mokama subsidija karo prievolinkams, atliekantiems Įstatymo 5 straipsnio 3 dalies 4 punkte numatytą privalomąją pradinę karo tarnybą, siūloma laikyti, kad mėnuo trunka 30 dienų. Apskaičiuotos mokamos subsidijos trukmės reikšmę siūloma apvalinti iki sveiko skaičiaus pagal aritmetinę skaičių apvalinimo taisyklę: jeigu po skaitmens, iki kurio apvalinama, skaitmuo yra 5 arba didesnis negu 5, prie skaitmens pridodamas vienetasis, jeigu skaitmuo po skaitmens, iki kurio apvalinama, yra mažesnis negu 5, paskutinis skaitmuo paliekamas nepakeistas.

Įstatymo 39 straipsnio 1 dalyje siūloma nustatyti, kad piniginiėmis išmokomis būtų skatinami tik Įstatymo 5 straipsnio 3 dalies 1 ir 2 punktuose numatytą privalomąją pradinę karo tarnybą atliekantys asmenys.

Įstatymo 39 straipsnio 2 dalyje siūloma nustatyti, kad karo prievolinkams Įstatymo 39 straipsnio 1 dalyje nurodytos piniginių išmokos didinamos 3 kartus 7–9 tarnybos mėnesiais privalomąją pradinę karo tarnybą atliekantiems asmenims bei 3 mėnesių trukmės privalomąją pradinę karo tarnybą atliekantiems asmenims, įgijusiems Lietuvos kariuomenėje trūkstamas profesijas (kvalifikacijas). Piniginių išmokų didinimu siekiama papildomai motyvuoti privalomosios pradinės karo tarnybos karius rodyti iniciatyvą, motyvaciją tęsiant tarnybą 7–9 mėnesius ir (arba) renkantis profesinę karo tarnybą.

Įstatymo 39 straipsnio 6 dalimi siūloma nustatyti, kad karo prievolinkams, atlikusiems 9 mėnesių trukmės (nesutrumpintą) privalomąją pradinę karo tarnybą ir per 12 mėnesių nuo paleidimo iš privalomosios pradinės karo tarnybos baigusiams B kategorijos vairavimo kursus, išlaikiusiems egzaminus ir gavusiems vairuotojo pažymėjimus, atlyginamos kursų išlaidos pagal pateiktus kursų išlaidas patvirtinančius dokumentus, bet ne daugiau kaip 10 bazinių socialinių išmokų.

Dėl alternatyviosios krašto apsaugos tarnybos

1. Siekiant, kad alternatyvioji krašto apsaugos tarnyba atitiktų civilinės tarnybos sampratą, t. y. užtikrinti Įstatymo atitiktį Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos nuostatomis bei Europos Sąjungos teisei, Įstatymo projektu:

1) tikslinama įstatymo paskirtis (Įstatymo 1 straipsnis), taip pat sąvokų „alternatyvioji krašto apsaugos tarnyba“ ir „karo prievolė“ apibrėžtis (Įstatymo 2 straipsnis), atsisakant šią tarnybą atliekančius asmenis laikyti karo prievolinkais, o minėtą tarnybą – karo prievolės dalimi, taip pat įvedant naują sąvoką „alternatyviosios krašto apsaugos tarnybos prievolinkas“;

2) alternatyviają krašto apsaugos tarnybą pavedama administruoti Vyriausybės įgaliotai institucijai (Įstatymo 12 straipsnio 4 dalis);

3) numatoma, kad sprendimą dėl prašymo atlikti alternatyviają krašto apsaugos tarnybą pripažinimo pagrįstu priima komisija (Įstatymo 12 straipsnio 2 dalis);

4) nustatoma, kad šių asmenų sveikata tikrinama ne Karinėje medicinos ekspertizės komisijoje, bet sveikatos priežiūros įstaigose ir tik tuo atveju, jei to reikalauja darbo, kurį skiriama atlikti, pobūdis (Įstatymo 12 straipsnio 5 dalis);

5) nustatomas alternatyviosios krašto apsaugos tarnybos atlikimas ir apmokėjimas už ją, kai paskelbiama mobilizacija (11 straipsnio 8 dalis ir 13 straipsnio 4 dalis);

6) paleidimo iš alternatyviosios krašto apsaugos tarnybos tvarką pavedama nustatyti Vyriausybės įgaliotai institucijai (Įstatymo 13 straipsnio 2 dalis).

2. Atsižvelgiant į tai, kad svarbų vaidmenį visuomenėje atlieka ir nevyriausybinės organizacijos, kurių veikla yra orientuota į sveikatos priežiūrą, socialines paslaugas, kultūros vertybių išsaugojimą, švietimą, humanitarinę pagalbą, nelaimių ir ekstremaliųjų situacijų prevenciją, jų valdymą ir atkūrimą, Įstatymo projekte numatoma galimybė alternatyviają krašto apsaugos tarnybą skirti atlikti ne tik valstybės ar savivaldybių institucijose ar įstaigose, bet ir nevyriausybinės organizacijose, kurių sąrašą tvirtintų Vyriausybės įgaliota institucija (Įstatymo 11 straipsnio 3 dalis).

3. Atsižvelgiant į alternatyviosios krašto apsaugos tarnybos pobūdį, lyginant ją su privalomąja pradine karo tarnyba, alternatyviosios krašto apsaugos tarnybos trukmė ilginama iki 12 mėnesių bei atsisakoma alternatyviosios krašto apsaugos tarnybos prievolinkų sveikatos būklei taikyti nuolatinės privalomosios pradinės karo tarnybos kariams nustatytus sveikatos būklės reikalavimus (Įstatymo 12 straipsnio 5 dalis).

4. Įstatymo projektu taip pat nustatomos alternatyviają krašto apsaugos tarnybą administruojančios institucijos teisės ir pareigos (Įstatymo 29 straipsnis), tikslinamos alternatyviosios krašto apsaugos tarnybos prievolinkų aprūpinimo sąlygos, nustatomos šią tarnybą mobilizacijos metu atliekančių alternatyviosios krašto apsaugos tarnybos prievolinkų pareigos ir aprūpinimas (Įstatymo 11 straipsnio 4, 5, 6 dalys).

Atsižvelgiant į tai, kad Jungtinių Tautų Žmogaus teisių komitetas 2018 m. liepos mėn. baigiamosiose pastabose (CCPR/LTU/CO/4) dėl ketvirtojo periodinio pranešimo konstatavo, kad alternatyviojoje krašto apsaugos tarnyboje nenumatyta alternatyvioji civilinė tarnyba, nepriklausoma nuo krašto apsaugos struktūrų kontrolės ir priežiūros, taip pat, kad būtų alternatyva karinei tarnybai, kurią būtų galima atlikti ne karinėse struktūrose ir karinėms struktūroms nevadovaujant, ir kad tos pačios nuomonės laikėsi ir Europos Žmogaus Teisių Teismas sprendime byloje *Teliatnikov prieš Lietuvą* (Petición Nr. 51914/19), alternatyviosios krašto apsaugos tarnybos administravimas turėtų būti pavestas Vyriausybės įgaliotai ne krašto apsaugos sistemos institucijai, nes pastaroji, atsižvelgiant į tai, kad: a) krašto apsaugos sistemos institucijos kuriamos ir rengiamos Lietuvos valstybės gynybai, b) krašto apsaugos ministras duoda užduotis ir leidžia įsakymus visoms krašto apsaugos sistemos institucijoms, o karo atveju tampa į ginkluotųjų pajėgų sudėtį įeinančių valstybės institucijų asignavimų valdytoju; c) karo tarnyba yra skirta gynybinėms valstybės funkcijoms vykdyti, karo tarnybos konstitucinė paskirtis – užtikrinti pasirengimą ginti valstybę nuo užsienio ginkluoto užpuolimo ir jos gynybą, neatitiktų civilinės tarnybos sampratos.

Dėl minėtų priežasčių sudaryti karo prievolinkų prašymų atlikti alternatyviają krašto apsaugos tarnybą nagrinėjimo komisiją, tvirtinti jos darbo tvarką ir nustatyti paleidimo iš

alternatyviosios krašto apsaugos tarnybos tvarką Vyriausybė taip pat turėtų įgalioti ne Krašto apsaugos ministeriją.

5. Numatomo teisinio reguliavimo poveikio vertinimo rezultatai, galimos neigiamos priimto įstatymo pasekmės ir kokių priemonių reikėtų imtis, kad tokių pasekmių būtų išvengta

Teikiamu Įstatymo projektu teisinis reguliavimas nekeičiamas iš esmės, Įstatymo projektu nesiekama reglamentuoti iki šiol nereglementuotų santykių, todėl, vadovaujantis Lietuvos Respublikos teisėkūros pagrindų įstatymo 15 straipsnio 1 dalimi, Numatomo teisinio reguliavimo poveikio vertinimo metodikos, patvirtintos Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2003 m. vasario 26 d. nutarimu Nr. 276 „Dėl Numatomo teisinio reguliavimo poveikio vertinimo metodikos patvirtinimo“, 4 punktu, numatomo teisinio reguliavimo poveikio vertinimas neatliekamas.

Galimų neigiamų pasekmių nenumatoma.

6. Galima priimto įstatymo įtaka kriminogeninei situacijai, korupcijai

Priimtas įstatymas neturės įtakos kriminogeninei situacijai ir korupcijai.

7. Galima priimto įstatymo įtaka verslo sąlygoms ir jo plėtrai

Teikiamo Įstatymo projekto įgyvendinimas nenumato įtakos verslo sąlygoms ir jo plėtrai.

8. Ar įstatymo projektas neprieštarauja strateginio lygmens planavimo dokumentams

Įstatymo projektas neprieštarauja strateginio lygmens planavimo dokumentams.

9. Įstatymo inkorporavimas į teisinę sistemą, kokius teisės aktus būtina priimti, kokius galiojančius teisės aktus reikia pakeisti ar pripažinti netekusiais galios

Kartu su Įstatymo projektu yra teikiami:

1. Lietuvos Respublikos krašto apsaugos sistemos organizavimo ir karo tarnybos įstatymo Nr. VIII-723 straipsnių pakeitimo įstatymo projektas;
2. Lietuvos Respublikos nacionalinio saugumo pagrindų įstatymo Nr. VIII-49 priedėlio pakeitimo įstatymo projektas;
3. Lietuvos Respublikos diplomatinės tarnybos įstatymo Nr. VIII-1012 89 straipsnio pakeitimo įstatymo projektas;
4. Lietuvos Respublikos administracinių nusižengimų kodekso 560, 560¹ ir 589 straipsnių pakeitimo įstatymo projektas;
5. Lietuvos Respublikos specialiųjų tyrimų tarnybos įstatymo Nr. VIII-1649 64 straipsnio pakeitimo įstatymo projektas;
6. Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso papildymo 313¹ straipsniu įstatymo projektas;
7. Lietuvos Respublikos vartojimo kredito įstatymo Nr. XI-1253 18¹ straipsnio pakeitimo įstatymo projektas;
8. Lietuvos Respublikos su nekilnojamuoju turtu susijusio kredito įstatymo Nr. XII-2769 22 straipsnio pakeitimo įstatymo projektas;
9. Lietuvos Respublikos nedarbo socialinio draudimo įstatymo Nr. IX-1904 5 straipsnio pakeitimo įstatymo projektas.

10. Įstatymo projekto atitiktis Valstybinės kalbos, Teisėkūros pagrindų įstatymų reikalavimams, sąvokų ir terminų įvertinimas

Įstatymo projektas parengtas laikantis Lietuvos Respublikos valstybinės kalbos ir Lietuvos Respublikos teisėkūros pagrindų įstatymų reikalavimų. Įstatymų projektų sąvokos ir jas įvardijantys terminai derinami Lietuvos Respublikos terminų banko įstatymo ir jo įgyvendinamųjų teisės aktų nustatyta tvarka.

11. Įstatymo projekto atitiktis Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos nuostatomis ir Europos Sąjungos teisei

Įstatymo projektas neprieštarauja Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos nuostatomis ir Europos Sąjungos teisei.

12. Įstatymui įgyvendinti reikalingi įgyvendinamieji teisės aktai, juos priimti turintys subjektai

Turės būti pakeisti ar pripažinti netekusiais galios:

1. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2012 m. sausio 25 d. nutarimas Nr. 165 „Dėl Subsidijos nuolatinę privalomąją pradinę karo tarnybą atlikusių karo prievolinkų darbo užmokesčiui mokėjimo tvarkos aprašo patvirtinimo ir šios subsidijos dydžio nustatymo“;

2. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2000 m. vasario 23 d. nutarimas Nr. 206 „Dėl Alternatyviosios krašto apsaugos tarnybos atlikimo valstybės ir savivaldybių institucijose ir įstaigose tvarkos aprašo patvirtinimo“;

3. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2022 m. balandžio 20 d. nutarimas Nr. 376 „Dėl įgaliojimų suteikimo įgyvendinant Lietuvos Respublikos karo prievolės įstatymą ir Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2000 m. vasario 23 d. nutarimo Nr. 207 „Dėl Karo prievolinkų prašymų atlikti alternatyviąją krašto apsaugos tarnybą nagrinėjimo komisijos nuostatų patvirtinimo“ pripažinimo netekusiu galios“;

4. Vyriausybės ar jos įgalios institucijos patvirtinta skiriamų į alternatyviąją krašto apsaugos tarnybą alternatyviosios tarnybos prievolinkų sveikatos tikrinimo tvarka;

5. Lietuvos Respublikos krašto apsaugos ministro 2011 m. spalio 12 d. įsakymas Nr. V-1142 „Dėl Paleidimo iš privalomosios pradinės karo tarnybos, alternatyviosios krašto apsaugos tarnybos ir tarnybos paskelbus mobilizaciją tvarkos aprašo patvirtinimo“;

6. Lietuvos Respublikos krašto apsaugos ministro 2011 m. spalio 13 d. įsakymas Nr. V-1154 „Dėl Šaukimo į privalomąją pradinę karo tarnybą tvarkos aprašo patvirtinimo“;

7. Lietuvos Respublikos krašto apsaugos ministro 2015 m. rugsėjo 4 d. įsakymas Nr. V-913 „Dėl Nuolatinę privalomąją pradinę karo tarnybą atliekančių karių tarnybos vertinimo ir piniginių išmokų mokėjimo tvarkos aprašo patvirtinimo“;

8. Lietuvos Respublikos krašto apsaugos ministro 2022 m. gegužės 5 d. įsakymas Nr. V-367 „Dėl Karo prievolinkų prašymų atlikti alternatyviąją krašto apsaugos tarnybą nagrinėjimo komisijos nuostatų patvirtinimo“;

9. Lietuvos Respublikos krašto apsaugos ministro 2022 m. liepos 25 d. įsakymas Nr. V-557 „Dėl Karo prievolinkų prašymų atlikti alternatyviąją krašto apsaugos tarnybą nagrinėjimo komisijos sudarymo“.

13. Kiek valstybės, savivaldybių biudžetų ir kitų valstybės įsteigtų fondų lėšų prireiks įstatymui įgyvendinti, ar bus galima sutaupyti

Įstatymo projektu siūlomi pakeitimai bus įgyvendinami iš bendrųjų Krašto apsaugos ministerijai skirtų valstybės biudžeto asignavimų. Numatoma, kad Įstatymo projekto įgyvendinimas dėl karo ir alternatyviosios krašto apsaugos tarnybos prievolinkams mokamų išmokų sistemos tobulinimo 2025 m. galėtų pareikalauti apie 3,15 mln. eurų:

- 2,31 mln. Eur dėl 9 mėnesių tarnybos atlikimo sąlygų tobulinimo (su galimybe ją sutrumpinti 3 mėnesiais);

- 0,28 mln. Eur dėl naujai įvedamos 3 mėnesių tarnybos įgijusiems Lietuvos kariuomenėje trūkstamas profesijas (kvalifikacijas);

- 0,4 mln. Eur dėl 160 iki 200 dienų tarnybos (3 metus savaitgaliais) atlikimo sąlygų tobulinimo;

- 0,16 mln. Eur dėl alternatyviosios krašto apsaugos tarnybos tobulinimo ir naujai numatomos 2 mėnesių tarnybos neatitinkantiems sveikatos būklės reikalavimų.

Įstatymo projektu siūlomų pakeitimų įgyvendinimo poveikis KAS asignavimams priklausys nuo karo ir alternatyviosios krašto apsaugos tarnybos prievolinkų skaičiaus, tarnybos pobūdžio, trukmės ir tarnybos vertinimo rezultatų. Numatoma, kad vėlesniais metais poreikis galėtų didėti po 0,4 mln. eurų kasmet.

14. Įstatymo projekto rengimo metu gauti specialistų vertinimai ir išvados

Rengiant Įstatymo projektą konsultuotasi su Lietuvos universitetų rektorių konferencijos, Lietuvos studentų sąjungos, Vilniaus universiteto studentų atstovybės ir Lietuvos jaunimo organizacijų tarybos atstovais.

15. Reikšminiai žodžiai, kurių reikia šiam projektui įtraukti į kompiuterinę paieškos sistemą, įskaitant Europos žodyno „Eurovoc“ terminus, temas bei sritis

„Alternatyvioji krašto apsaugos tarnyba“, „karo prievolė“, „nuolatinė privalomoji pradinė karo tarnyba“.

16. Kiti, iniciatorių nuomone, reikalingi pagrindimai ir paaiškinimai

Įstatymo projekto nuostatas dėl alternatyviosios krašto apsaugos tarnybos reglamentavimo aptarė Lietuvos Respublikos krašto apsaugos ministro 2023 m. vasario 23 d. įsakymu Nr.V-146 „Dėl Alternatyviosios krašto apsaugos tarnybos teisinio reguliavimo tobulinimo tarpinstitucinės darbo grupės sudarymo“ sudaryta darbo grupė, projektas taip pat derintas darbo tvarka.